

ภูมิปัญญาวิถีป่าประนบพิต่า อำเภอนบพิต่า จังหวัดนครศรีธรรมราช
Local ecological knowledge of Pra forest (*Elateriospermum tapas*)
in Nobphitum District, Nakhon Si Thammarat Province

จutiporn อัสวาวรรณ^{*1} จรุงใจ มนต์เลี้ยง¹ จุฑามาศ ศุภพันธ์¹ ธวัชชัย คงนุ้ม¹ สุชาดา จิตกล้า¹
สาวิมล รอดเจริญ² พิมลภัส จิตต์ธรรม² พงศ์ธร บรรณโคภิชฐ์³ และ สุदारัตน์ แก้วกลับทอง⁴

^{*1} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ สำนักงานป่าไม้จังหวัดนครศรีธรรมราช

⁴ อุทยานแห่งชาติเขานัน

Jutiporn Assawasowan^{*1}, Jarungjai Monluang¹, Juthamas Suprapun¹,
Thawatchai Khongnum¹, Suchada Jitkha¹, Sawimol Rodjaroen², Pimlaphat Jitthum²,
Pongsathon Bunnasopit³, and Sudarat Keawkhabtong⁴

^{*1} Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

² Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

³ Nakhon Si Thammarat Provincial Forest Office

⁴ Khao Nan National Park Nakhon Si Thammarat Province

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาวิถีท้องถิ่นของการใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่า การใช้ประโยชน์ วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นที่ป่าประนบพิต่า อำเภอนบพิต่า จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) จัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่า อำเภอนบพิต่า จังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ป่าประนบพิต่าที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ได้แก่ พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านสวนปรังค์ หมู่ที่ 7 บ้านห้วยตง หมู่ที่ 8 บ้านทับน้ำเต้า และหมู่ที่ 9 บ้านห้วยแห้ง ตำบลรุงชิง อำเภอนบพิต่า จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่าและการสนทนากลุ่มเพื่อจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่าประนบพิต่า การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์จากชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่า อำเภอนบพิต่า จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 66 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และการจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่าประนบพิต่าโดยการสนทนากลุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือผู้นำชุมชน หัวหน้าและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขานัน ตัวแทนชาวบ้านผู้ใช้ประโยชน์รวม 30 คน ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) รวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาวิถีของการใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่าด้านอาหาร ได้แก่ การควั่น ดอก ต้ม ทอด ฉาบ และประกอบอาหาร เมนูยอดนิยมของชุมชนคือ แกงส้มลูกประ และน้ำพริกลูกประ ภูมิปัญญาวิถีของการใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่าด้านเครื่องนุ่งห่ม คือการใช้ใบประสดทำสีย้อมผ้า โดยให้สีเป็นสีน้ำตาลอ่อน สีน้ำตาลเข้ม สีชมพูอมแดง และสีอิฐ ภูมิปัญญาวิถีของการใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่าด้านของเล่นคือ การทำลูกหวี ภูมิปัญญาวิถีของพิธีกรรมคือการเปิดป่าประ เพื่อบวงสรวงเจ้าที่หรือเทวาอารักษ์ที่ดูแลป่าประและขับไล่สัตว์ร้ายโดยมีต้นประขวัญ คือต้นประนบพิต่า 1 ต้น เป็นตัวแทนแห่งความเป็นสิริมงคล การมีพิธีกรรมชี้ให้เห็นถึงคุณธรรมจริยธรรมในด้านความเคารพต่อผู้ที่มีบุญคุณที่ทำให้ได้มีลูกประกิน แม้จะไม่เห็นตัวตนแต่เป็นเรื่องของความเชื่อ

และจิตวิญญาณที่ทำแล้วทำให้เกิดความสุขใจและมั่นใจ ภูมิปัญญาวิถีของการอนุรักษ์ป่าประคือการทำพื้นที่ป่าประได้รับการดูแลและปกป้องมายาวนานจากการเคยเป็นพื้นที่ฐานปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีการสืบทอดข้อตกลงในการจัดการทรัพยากร ห้ามโค่นและรاندต้นประ เหยียง เนียง นาง สะตอ การมีพิธีบวชป่า การปลูกขยายพันธุ์ และการมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนร่วมกับองค์กรท้องถิ่น โดยการจัดทำข้อตกลงการใช้ประโยชน์จากป่าประในพื้นที่ป่าประนบพิดำ อำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ความอุดมสมบูรณ์ของป่าประนบพิดำ จึงเกิดจากจิตสำนึกของบุคคลในชุมชนรวมทั้งการร่วมดูแลป่าประกันเองของคนในชุมชน

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาวิถีชีวิต ป่าประ

Abstract

The purposes of this research were 1) to collect data on ecological wisdoms of Pra forest utilization in the way of utilization, culture and conservation in the area of Pra forest, Nobphitum District, Nakhon Si Thammarat Province, and 2) to set a community agreement on Pra forest utilization. The study area concerned of 4 villages; Suan Prang Village, Huay Tong Village, Thap Nam Tao Village and Huay Heang Village. This mixed method research consisted of qualitative research and participatory action research. The research procedures are interview and group discussion. Primary data were collected by interview 66 concerned villagers. The sampling generated by accidental sampling method. The sampling for group discussion to set a community agreement generated by purposive sampling method consisted of 30 village leaders, chief and staffs of national park, and village representatives. Secondary data compiled of concerned documents.

The research results found that ecological wisdoms of Pra forest utilization for food preservations of Pra nut are roasting, pickling, boiling, frying, plastering and cooking. The popular menu of Pra nut are curry and chili paste. For cloth dressing are fabric dyes, for children's toys whiz balls. For village ritual is an open the Pra forest rite, this ritual shown the believable and forest conservation. In order of setting a community agreement, it found that the villagers caused consciousness and awareness in taking care of their own forest.

Keywords : Ecological Wisdom, Pra Forest

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยมีความหลากหลายของสภาพภูมิประเทศและส่งผลให้มีพืชพรรณธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแต่ละพื้นที่ที่มีความหลากหลายและสัมพันธ์ไปกับสภาพพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ความหลากหลายของพืชพรรณธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นส่งผลให้ผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ เกิดการเรียนรู้ ปรับตัว และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ชาวบ้านในแต่ละชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่รอดปลอดภัยจากการใช้ประโยชน์ของทรัพยากร เกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะที่สัมพันธ์ไปกับสภาพของแต่ละพื้นที่ อันเป็นผลจากการใช้สติปัญญาและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ การทำความเข้าใจสภาพความสัมพันธ์ของคน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยผสมผสานมองในของข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่สายตา และในเชิงคุณค่าของสังคมที่ร่วมใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรธรรมชาติจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมช่วยในการอนุรักษ์ ป่าชุมชน และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานะที่สมดุลและยั่งยืน

ชาวบ้านในชุมชนคือเจ้าของฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่มีคุณค่า หากชาวบ้านในชุมชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเองก็จะรู้สึกมีพันธะสัญญาในการดำเนินการตามแผนงานที่ตนมีส่วนร่วม ขณะเดียวกันภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความรู้ของชาวบ้านในชุมชนหรือประสบการณ์ อันชาญฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยสืบทอดประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในระหว่างการสืบทอดจะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และประยุกต์เกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง องค์ความรู้ที่สืบทอดต่อกันมามากประกอบไปด้วยคุณธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งในวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้นชีวิตของชาวบ้านในชุมชนไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับการทำมาหากิน พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การอยู่ร่วมกันของชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา (Thai Encyclopedia for Youth, 1997) ป่าประชนพิคตาเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชาวบ้านในชุมชนนบพิคตา และชุมชนใกล้เคียง ชาวบ้านในชุมชนใช้ลูกประมาปรุงเป็นอาหารหลายชนิด ลูกประดือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอหนองพิคตา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีพื้นที่ป่าประดือที่เชื่อว่าเป็นใหญ่ที่สุดในโลก โดยมีเนื้อที่ป่าประมาณ 6,000 ไร่ (Program to support cooperation in Thailand, the Asia Pacific Community Forestry Training Center, 2008) ป่าประชนพิคตาจึงมีประโยชน์ที่หลากหลายสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้านในชุมชนได้เป็นอย่างดี ป่าประชนพิคตาจึงมีอิทธิพลต่อรูปแบบของวิถีชีวิต ในฐานะที่เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ป่าประชนพิคตาจึงเป็นแหล่งกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าประและสามารถทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับระบบนิเวศ ในฐานะที่เป็นผู้มิบทบาทหน้าที่ในส่วนหนึ่งของกระบวนการในระบบนิเวศ และเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความสมดุลและความยั่งยืนของธรรมชาติ อย่างไรก็ตามหากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้สูญเสียไป จากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยชาวบ้านในชุมชนหรือบุคคลต่างชุมชนที่เข้ามาใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในป่าประ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บหาลูกประและผลผลิตอื่น ๆ ได้อย่างเสรี ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลการปรับตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้มองเห็นแนวโน้มความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ประโยชน์จากป่าประที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไปได้ โดยอาจก่อให้เกิดการสูญเสียสภาพป่าธรรมชาติหรือการสูญพันธุ์ของพืช ซึ่งหากถูกทำลายไปแล้วก็ยากที่จะฟื้นฟูหรือสร้างใหม่ และไม่อาจที่จะกลับมาสภาพเหมือนเดิมได้ ดังนั้นการศึกษาถึงสภาพทางภูมินิเวศหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชนนบพิคตาจะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นการรวบรวมและจัดทำข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดและรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของฐานทรัพยากร การวิจัยในครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่นของการใช้ประโยชน์จากป่าประในวิถีของการใช้ประโยชน์ วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นที่ป่าประนบพิคตา อำเภอหนองพิคตา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งชุมชนได้เรียนรู้ส่งผ่านภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์จากป่าประให้เยาวชนและชุมชนได้ร่วมกันสืบสานและเรียนรู้เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ป่าประให้คงอยู่คู่กับชุมชนนบพิคตา และการจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าประในพื้นที่ป่าประนบพิคตา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดความหวงแหนในทรัพยากรของตนและการมีจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญานิเวศท้องถิ่นของการใช้ประโยชน์จากป่าประไรวิถีของการใช้ประโยชน์วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นที่ป่าประนบพิดำ อำเภอนบพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าประไรวิถีในพื้นที่ป่าประนบพิดำ อำเภอนบพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิจัยที่ต้องการค้นหาความจริงจาก "เหตุการณ์สภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง" เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จากภาพรวมที่มาจากหลากหลายมิติหรือมุมมองโดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าประ และ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยการสนทนากลุ่มเพื่อจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่าประนบพิดำ

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ป่าประที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ได้แก่ พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านสวนปรางค์ หมู่ที่ 7 บ้านห้วยตง หมู่ที่ 8 บ้านทับน้ำเต้า และหมู่ที่ 9 บ้านห้วยแห้ง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. การรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญานิเวศท้องถิ่นของการใช้ประโยชน์จากป่าประไรวิถีของการใช้ประโยชน์วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นที่ป่าประนบพิดำ อำเภอนบพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชากรเป็นชาวบ้านในชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าประในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน ของอำเภอนบพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านสวนปรางค์ หมู่ที่ 7 บ้านห้วยตง หมู่ที่ 8 บ้านทับน้ำเต้า และ หมู่ที่ 9 บ้านห้วยแห้ง โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากชาวบ้านชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าประในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน รวม 66 คน

2. การจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่าประโดยการสนทนากลุ่ม โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง คือ ผู้นำชุมชน หัวหน้าและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขานัน ตัวแทนชาวบ้านผู้ใช้ประโยชน์ รวม 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้

1. ใช้แบบสัมภาษณ์ตอบคำถามวิจัยข้อที่หนึ่ง ซึ่งสร้างขึ้นจากเอกสาร การสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจเบื้องต้น กำหนดประเด็นและขอบเขตการสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย รวมทั้งการสังเกตและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเปิดป่าประ การบวชป่า การประกอบอาหารภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ใช้แนวทางการการสนทนากลุ่ม ประเด็นข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าประในพื้นที่ป่าประนบพิดำ อำเภอนบพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอบคำถามวิจัยข้อที่สอง โดยการเปิดการสนทนาสร้างความคุ้นเคย และร่วมการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อตกลงเบื้องต้นว่าทำอะไรที่จะให้ ชาวบ้านและชุมชนอยู่ร่วมกับป่าประได้อย่างยั่งยืน โดยการมีกิจกรรมร่วมเสนอแนวทางและการระดมสมองในประเด็นกติกการใช้ประโยชน์ป่าประร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

การสร้างเครื่องมือ

1. การสร้างแบบสัมภาษณ์

1.1 ศึกษาเอกสาร โดยทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี ค้นคว้างานวิจัยและการลงพื้นที่เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามการสัมภาษณ์

1.2 กำหนดประเด็นและขอบเขตการสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย

1.3 สร้างแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้อง และนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบคุณภาพ เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับ จุดประสงค์ (Index of consistency หรือ IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินได้ค่าดัชนี IOC เท่ากับ 0.94 สามารถนำไปใช้ได้

2. การสร้างแนวทางการสนทนากลุ่ม

2.1 ศึกษาเอกสารการจัดการป่าชุมชน ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม

2.2 กำหนดประเด็นและขอบเขตการสนทนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย

2.3 สร้างแนวทางการสนทนากลุ่มเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้อง และนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.4 นำแนวทางการสนทนากลุ่มไปตรวจสอบคุณภาพ เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับ จุดประสงค์ (Index of consistency หรือ IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินได้ค่าดัชนี IOC เท่ากับ 0.96 สามารถนำไปใช้ได้

3. ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาในเขตพื้นที่ป่าประไพบึงพื้นที่ป่าประไพบึง วิถีของการใช้ประโยชน์ วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นที่ป่าประไพบึง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน 4 ครั้ง

ระยะที่ 2 การจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่าประไพบึง ดำเนินการดังนี้

1) Focus group ครั้งที่ 1 วิเคราะห์ชุมชน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของป่าชุมชน

2) Focus group ครั้งที่ 2 จัดตั้งคณะกรรมการในการจัดทำกติกาชุมชนฉบับร่าง

3) Focus group ครั้งที่ 3 นำฉบับร่างกติกาเพื่อให้ชุมชนพิจารณาเห็นชอบ และนำเสนอข้อปรับปรุง

4) คณะทำงานนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

5) นำเสนอกติกาฉบับสมบูรณ์ผ่านเวทีประชาคม เพื่อผลักดันไปสู่การนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) จากวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้ทราบถึงภูมิปัญญาในเขตพื้นที่ป่าประไพบึงพื้นที่ป่าประไพบึง วิถีของการใช้ประโยชน์ วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นที่ป่าประไพบึง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) จากวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาจากการวิเคราะห์ชุมชนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของป่าชุมชน การจัดทำกติกาชุมชนฉบับร่าง เพื่อให้ชุมชนพิจารณาเห็นชอบ และนำเสนอข้อปรับปรุงและการนำเสนอกติกาฉบับสมบูรณ์ผ่านเวทีประชาคม เพื่อผลักดันไปสู่การนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรม

สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาเเวศท้องถิ่นของการใช้ประโยชน์จากป่าประในพื้นทีป่าประในวิถีของการใช้ประโยชน์ วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นทีป่าประนบพิต่า อำเภอนบพิต่า จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภูมิปัญญาเเวศท้องถิ่นของการใช้ประโยชน์จากป่าประนบพิต่า ในวิถีของการใช้ประโยชน์ วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นทีป่าประนบพิต่า อำเภอนบพิต่า จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ส่วนของประทีนำไปใช้ประโยชน์ คือเมล็ด ส่วนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นราก ลำต้น (เนื้อไม้) ใบ ดอก ผล หรือเปลือก ลำต้น ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ ส่วนของเมล็ดนำไปใช้ประโยชน์ในการทำอาหาร วิธีการที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว ผลผลิตจะเก็บบริเวณพื้นดิน ไม่ใช่วิธีการตัดกิ่ง ปีนขึ้นไปเก็บ หรือสอย เพราะลูกประจะแตกออกและหล่นลงมาเอง ประจะให้ผลผลิตต้นละประมาณ 50 กิโลกรัม ช่วงเวลาที่เก็บเมล็ดประจะเก็บได้ประมาณ 3 เดือน คือระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม จำนวนต้นประทีสามารถเก็บผลผลิตมาใช้มีจำนวนมากกว่า 100 ต้น ลักษณะพื้นทีและตำแหน่งบริเวณของประทีเก็บผล ชาวบ้านในชุมชนนบพิต่าเรียกว่าหลังป่าย ซึ่งหมายถึงเขตพื้นทีของอุทยานแห่งชาติเขานัน รูปแบบการเข้าไปเก็บหาลูกประส่วนใหญ่จะไปเป็นคู่ หรือเป็นกลุ่มครอบครัว เครือญาติ หรือกลุ่มเพื่อน เริ่มเข้าไปเก็บตั้งแต่ 7 นาฬิกาและกลับออกมาประมาณ 14 นาฬิกา ในแต่ละวันลูกประจะแตกช่วงทีแสงแดดออกประมาณ 9 นาฬิกา จนถึงประมาณ 15 นาฬิกา และจะแตกน้อยลง ชาวบ้านในชุมชนรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขานัน มีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์ในป่าประ ทั้งการเก็บหาของป่า พืช ผักป่า ต่าง ๆ ได้แก่ สะตอ เนียง เหยียง นาง ผักหวาน หน่อไม้ หวาย ดอกไม้ น้ำผึ้ง และลูกประ โดยเฉพาะลูกประนั้น ถือว่าเป็นแหล่งทีใหญ่ทีสุดของประเทศ ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนพึ่งพิงเก็บหาของป่าทั้งเพื่อเก็บไว้บริโภคและขายเป็นรายได้เสริม โดยเฉพาะลูกประนั้นมีการเก็บเพื่อการบริโภคทุกหลังคาเรือน

ภาพที่ 1 ผลประ

(1)

(2)

ภาพที่ 2 เมล็ดประ (1) แบบมีเปลือก และ (2) แบบปอกเปลือก

1.1 ภูมิปัญญาวิถีของการใช้ประโยชน์จากป่าประดำนอาหาร

จากการทบทวนเอกสารและสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า ลูกประดำนมาปรุงอาหารได้ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นกรุงชิงมีวัฒนธรรมการกินหรือวิธีการกินที่เป็นเอกลักษณ์ คือเมนูลูกประดำน ลูกประดำนเป็นส่วนประกอบในอาหารพื้นถิ่นหลากหลาย เช่น น้ำพริกลูกประดำน แกงส้มลูกประดำน แกงพุงปลาใส่ลูกประดำน แกงคั่วลูกประดำน หรือต้มกินเล่น ลูกประดำนมีรสชาติคล้ายถั่วอัลมอนต์เป็นอาหารใต้ที่มีความเป็นเฉพาะของท้องถิ่น เนื่องจากลูกประดำนเก็บได้เฉพาะฤดูกาล ชาวบ้านในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะนำมาดองเกลือ ทำให้เก็บลูกประดำนไว้ได้นานถึง 6 เดือน บางครัวเรือนดองร่วมกับสะตอ เพื่อใช้เป็นผักเครื่องเคียงที่เป็นผักเหนาะสำหรับกินกับขนมจีน

วิธีการดองเกลือ คัดเลือกเมล็ดที่สมบูรณ์โดยนำไปล้างในน้ำให้สะอาด ลูกประดำนที่สมบูรณ์จะจมน้ำ เมล็ดที่ลอยจะเสีย ไม่สมบูรณ์ให้ทิ้งไป แช่น้ำไว้ประมาณ 4-5 ชั่วโมง เพื่อให้นํ้ามันออก นำลูกประดำนไปต้มทิ้งเปลือกให้สุก เนื้อยังแข็งไม่เละ อย่านํ้ามันเพราะลูกประดำนจะเปรี้ยว นำไปดองทิ้งเปลือกโดยใส่ในโหลแก้ว ใส่นํ้าให้ท่วมเมล็ด ใสเกลือพอประมาณอย่าให้เค็มมาก เติมนํ้าตาลเล็กน้อย (เคล็ดลับลูกประดำนจะได้เปรี้ยวเร็วขึ้น กรอบและเก็บไว้ได้นาน) ปิดฝาให้สนิทดองไว้ 4-5 คืนก็นํ้ามากินได้นอกจากการดองแล้วชาวบ้านยังมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารต่าง ๆ เช่น คั่ว ทอด หากทอดฉาบนํ้าตาลเรียกฉาบหวาน ทอดฉาบเกลือ เรียกฉาบเค็ม วิธีการนำไปทอดต้องแกะเปลือกออกก่อน จากนั้นนำไปต้มประมาณ 2 นาที จึงนํ้าขึ้นมาหั่นเป็น 4 พู นำไปทอดให้กรอบ แล้วนำไปฉาบน้ำตาลหรือเกลือตามชอบ หลายครัวเรือนแปรรูปการทอดไปขายเป็นรายได้เสริม ลูกประดำนที่นํ้ามาแปรรูปมีทั้งไปเก็บเองและซื้อมา

เมนูพื้นบ้านเป็นที่นิยม คือ แกงส้มลูกประดำน วิธีทำ เตรียมปลา (ใช้ปลานํ้าจืด เช่น ปลาช่อน ปลานิล) เครื่องแกงส้มผสมกะปิเล็กน้อย นำลูกประดำนดองแกะเปลือกออก ล้างนํ้าทิ้ง 1 ครั้ง ใส่นํ้าในหม้อตั้งไฟให้เดือด ใส่เครื่องแกงผสมให้เข้ากัน เติมเครื่องปรุง นํ้าปลาหรือเกลือ นํ้าตาลปึก นํ้ามะนาวหรือใช้ส้มแขก รอจนนํ้าแกงเดือดจึงใส่ปลาลงไป เมื่อปลาสุกใส่ลูกประดำนที่เตรียมไว้ ชิมรสตามชอบ

อีกหนึ่งเมนู คือ นํ้าพริกลูกประดำน วิธีทำ นำลูกประดำนสดแกะเปลือกออก หั่นเป็นแว่นบาง ๆ นำไปคั่วจนเหลืองกรอบ แล้วนำไปตำพอยาบ ๆ เติมหอมซอย กะปิ พริกขี้หนู ตำให้ละเอียด ปรุงรสด้วยนํ้าตาลปึกหรือนํ้าตาลทราย นํ้ามะนาวเล็กน้อย คลุกเคล้าให้เข้ากัน ชิมรสตามชอบ

ภาพที่ 2 แกงส้มลูกประดำน

ภาพที่ 3 นํ้าพริกลูกประดำน

1.2 ภูมิปัญญาวิถีของการใช้ประโยชน์จากป่าประดำนเครื่องนึ่งห่ม

ที่ผ่านมายังไม่มีผู้ใช้ประโยชน์จากป่าประดำนเครื่องนึ่งห่ม แต่หนึ่งในนักวิจัย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามาศ ศุภพันธ์ ร่วมกับนักศึกษาวิชาเอกวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ซึ่งเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น ได้ทดลองใช้ใบประดำนทำสีย้อมผ้า พบว่าใบประดำนสามารถ

นำมาทำสีย้อมผ้าได้โดยให้สีเป็นสีน้ำตาลอ่อน สีน้ำตาลเข้ม สีชมพูอมแดง และสีอิฐ แตกต่างไปตามระยะเวลาในการต้มและชนิดของผ้าที่ใช้ ทำให้ชาวบ้านสนใจเรียนรู้และมีแนวคิดในการต่อยอดที่จะทำผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดย้อมจากใบประ

ภาพที่ 4 นักศึกษาใช้ใบประสดทำสีย้อมผ้า

ภาพที่ 5 สีของผ้ามัดย้อมจากใบประ

ภาพที่ 6 ผ้ามัดย้อมจากใบประ

1.3 ภูมิปัญญาวิถีของการใช้ประโยชน์จากป่าประด้านของเล่น

ของเล่นที่ทำจากลูกประ เรียกว่า ลูกหวือ โดยนำเอาลูกประดิบหนึ่งลูกเจาะรูให้เข้ากลางแล้วร้อยด้วยสายด้าย เวลาเล่นก็จับสายด้ายสองข้างหมุนสายด้ายให้หลายตลบ เมื่อมากพอก็หยุดและดึงให้กว้างขยับให้แคบเข้า ขยับเข้าดึงออก ขยับเข้าดึงออกหลาย ๆ ครั้ง ลูกประก็จะหมุนกลับไปกลับมาได้นาน ทำให้เกิดความสนุกสนาน

1.4 ภูมิปัญญาวิถีของพิธีกรรม

เมื่อถึงช่วงฤดูกาลที่ลูกประแตก จะมีพิธีกรรมเรียกว่า วันเปิดป่าประ เป็นพิธีกรรมที่จัดทำขึ้นก่อนที่ชาวบ้านในชุมชน จะเข้าไปเก็บลูกประ ชาวบ้านชุมชนจัดให้มีขึ้นเพื่อบวงสรวงเจ้าที่หรือเทวดาอารักษ์ที่ดูแลป่าประและขับไล่สัตว์ร้าย เช่น เสือ ลิง กิ้ง และเป็นการขับไล่ภูตผีปีศาจรวมทังป้องกันไม่ให้ผู้คนหลงป่า โดยมีต้นประขวัญคือต้นประในพิธีกรรม 1 ต้น เป็นตัวแทนแห่งความเป็นสิริมงคล การมีพิธีกรรมนี้ชี้ให้เห็นถึงคุณธรรม จริยธรรมในด้านความเคารพต่อผู้ที่มีบุญคุณที่ทำให้ได้มีลูกประกิน แม้จะไม่เห็นตัวตน แต่เป็นเรื่องของความเชื่อและจิตวิญญาณที่ทำแล้วทำให้เกิดความสุขใจและมั่นใจ พิธีกรรมนี้ได้ห่างหายไปจากชุมชนหลายปี เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2562 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชร่วมกับอุทยานแห่งชาติเขานัน อำเภอนบพิตำ และองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง ได้จัดให้มีพิธีกรรมนี้อีกครั้งหนึ่งโดยมี คุณตาสวัสดิ์ เพชรนิล ปรชาญ์ชาวบ้านเป็นเจ้าพิธี

คุณตาสวัสดิ์ เพชรนิล อายุ 88 ปี อธิบายว่าการทำพิธีเปิดป่าประสิ่งของที่จำเป็นในพิธีกรรม คือ เครื่องบูชาเทวดา ที่สำคัญและขาดไม่ได้คือไก่ขาวไล่หวาน (ขนมที่ทำจากแป้งใส่น้ำตาล) พร้อมด้วยขนมแดง ขนมขาว

หมาก 1 คำ มะพร้าว 1 ลูก เครื่องบูชาครู ประกอบด้วย ข้าว แกงส้ม (ต้องแกงปลาเท่านั้นไม่ให้แกงหมู) แกงเลียงแบบ บก บก (คือแกงเลียงแบบง่าย ๆ ปักซี่ใต้เรียก เลียงเคยเลียงเกลือ) น้ำพริกผักเหนาะและผักจุ่ม ข้าวเปียก มะพร้าวอ่อน หมากพลู (หมากกรวย) ไบกะท่อม ยาเส้น เครื่องบูชาทวดตาเต่า (เจ้าของพื้นที่) หมาก 9 คำ ข้าวเปียก มะพร้าว รวมทั้งมีกระจก แป้งมัน (สีผึ้ง สีปาก) น้ำเซ่น (น้ำตาล) และมีกริช เป็นวัตถุมงคลเพื่อขจัดภัยอันตรายและสิ่งอัปมงคลที่จะเกิดขึ้น

การทำพิธีเปิดป่าประณี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การขอที่นั้ง จะดำเนินการก่อนทำพิธี เพื่อขอเทวดาสังค์ศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษา ขั้นที่ 2 ปิดตูทางเข้า เพื่อปิดทางไม่ให้สัตว์ร้ายเข้ามา ขั้นที่ 3 เชิญครู เสมือนบทไหว้ครู มารับเครื่องควาหวาน และเชิญทวดตาเต่า ช่วยปกปักรักษาผู้ที่อยู่ในพิธี และเชื่อว่าหากมีผู้ใดปวดเมื่อยหรือเป็นโรคจะหายได้ ขั้นที่ 4 เชิญเทวดา กตเชิงกต ขั้นนี้เจ้าพิธีจะใช้กริชกดลงบนพื้นดิน เพื่อกตภูติผีปีศาจ ขั้นที่ 5 เรียกเทวดามารับเครื่องสังเวยเจ้าพิธีจะกู่เรียกเสียงดัง แกะของ เปิดของเครื่องสังเวย ขั้นที่ 6 ส่งเทวดา กินแล้วให้เร่งไป มาทางไหนให้ไปทางนั้น จากนั้นคุณตาเจ้าพิธีจะใช้สายมงคลผูกต้นประไ้ว 1 ต้น เรียกว่าต้นประขวัญ เพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อเสร็จพิธีคุณตาเจ้าพิธีต้องออกจากพื้นที่ไปทันที ส่วนเครื่องบูชา เครื่องสังเวย แจกจ่ายให้ผู้ที่อยู่ในพิธีกินโดยเชื่อว่า จะหายเจ็บหายไข้ เป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้กินและผู้เข้าร่วม เกิดความมั่นใจให้แก่ชาวบ้านที่จะเข้าไปเก็บลูกประไพพิธีกรรมนี้จะได้พื้นที่ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยทางอำเภอนบพิตำและองค์การส่วนตำบลกรุงชิงจะจัดให้เป็นงานประเพณีในวันประแตกของทุกปีต่อไป

ภาพที่ 7 คุณตาสวัสดิ์ เพชรนิล ปราชญ์ชาวบ้านเจ้าพิธี

ภาพที่ 8 อาหารเครื่องบูชาครู

ภาพที่ 9 ไก่ขาวไส้หวาน เครื่องบูชาเทวดา

ภาพที่ 10 กริชในพิธีกรรมที่ขาดไม่ได้ ภาพที่ 11 ต้นประขั้ว

1.5 ภูมิปัญญาวิถีของการอนุรักษ์ป่าประ

นอกจากลูกประที่เก็บจากป่าประนำมาเป็นอาหาร เป็นของฝากญาติมิตรและเป็นแหล่งรายได้เสริมประจำปีของชาวบ้านแล้ว ป่าประยังเป็นระบบนิเวศที่สำคัญหลายประการ โดยการทำหน้าที่เป็นป่าต้นน้ำ เพราะต้นประถือเป็นพืชเสถียร (climax species) ที่จะขึ้นในป่าที่สมบูรณ์ สามารถขึ้นได้ไต่ร่มเงาของไม้อื่น ๆ ต้นที่โตเต็มที่มีความสูงมากถึง 40 เมตร แผ่กิ่งก้านในแนวอนค่อนข้างทำมุมกว้างกับลำต้น ทรงพุ่มใหญ่ ดังนั้นจึงมีบทบาทในการช่วยชะลอและซับน้ำฝนในพื้นที่ต้นน้ำได้อย่างดี ป่าประเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ลูกประ เป็นแหล่งอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตแก่สัตว์นานาชนิด เช่น หมูป่า กระรอก กระแต หนู เม่นธรรมดา เม่นหางพวง เก้ง เป็นต้น ทำให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ การถ่ายทอดพลังงานและหมุนเวียนแร่ธาตุในระบบนิเวศให้สมบูรณ์มากขึ้น (Santhinan, N., 2009) ป่าประยังมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในช่วงที่ต้นประทิ้งใบและแตกยอดใหม่สีแดงจะทำให้ป่าประมีสีสันสวยงาม ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมโดยชาวบ้านตำบลกรุงชิงถือว่าป่าประนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

ภาพที่ 11 ป่าประ

การที่ป่าประมีประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อมเช่นนี้ ชุมชนจึงร่วมกันอนุรักษ์ป่าประ พื้นที่ป่าเขานันได้รับการปกป้องดูแลจากชุมชน องค์กรชุมชนมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นายประวัติน ชูวิรัตน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 บ้านทับน้ำเต้า เล่าว่า พื้นที่ป่าเขานันเคยเป็นพื้นที่ฐานปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้พื้นที่นี้ได้รับการดูแลและปกป้องมายาวนาน โดยมีข้อตกลงภายในชุมชนในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น

ของตน เช่น บ้านทับน้ำเต้ามีการดูแลป่าประมาณทุกยุคทุกสมัยของผู้ใหญ่บ้าน มีการสืบทอดข้อตกลงในการจัดการทรัพยากร โดยจะไม่โค่นต้นไม้ ประ เหยียง เนียง นาง และใช้กลุ่มมอมทรัพย์ของหมู่บ้านเป็นกลุ่มองค์กรดูแลป่า ส่วนบ้านห้วยตงได้ใช้กรอบการจัดการทรัพยากรจากกรอบข้อตกลงรูปแบบของคอมมิวนิสต์ ห้ามโค่นและรานต้นไม้ ประ เหยียง เนียง นาง สะตอ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมาดูแล สร้างข้อตกลงและจัดทำกฎระเบียบของหมู่บ้านในการใช้ประโยชน์จากป่าและการดูแลต้นน้ำลำธาร

นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนนบพิตำจัดให้มีการบวชป่า ด้วยป่าประนบพิตำเป็นป่าประต้นน้ำ การอนุรักษ์ที่ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันจัดทำคือการบวชป่า ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาศีลไม่ตัดไม้ทำลายป่า โดยมีพระสงฆ์ให้ศีลให้พร ชาวบ้านจะนำผ้าสีเหลืองผูกไว้ตามต้นไม้ต่าง ๆ เป็นสิ่งบ่งบอกว่าบริเวณนี้จะมีการดูแลไม่มีการตัดต้นไม้ ซึ่งเป็นความตั้งใจที่จะอนุรักษ์และพลิกฟื้นผืนป่าประ โดยใช้ "พลังความศรัทธา" ภายใต้อำนาจศรัทธาตามหลักพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่า ถือเป็นกุศโลบายในการต่ออายุป่าประและต้นไม้อื่น ๆ ภายใต้อุทยานแห่งชาติเขานันอีกทางหนึ่ง เพราะชาวบ้านในชุมชนเชื่อว่าหากนำจิ้วรามาหมั่มและทำพิธีบวชป่าแล้ว ชาวบ้านในชุมชนจะไม่กล้าตัดหรือทำลายต้นไม้ในอุทยานแห่งชาติอีก สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการดูแลรักษาผืนป่าและสามารถส่งต่อไปยังลูกหลานในอนาคต นอกจากนี้หลายครัวเรือนมีการนำเมล็ดประไปเพาะเพื่อปลูกริมแดนของหมู่บ้านและเป็นรั้วบ้านของตน ชาวบ้านในชุมชนนบพิตำยินดีที่จะเข้าร่วมในโครงการขยายพันธุ์ต้นประร่วมกับอุทยานแห่งชาติเขานัน มีการวางระบบการดูแลรักษาและการจัดเก็บให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ทาร็อกกับอุทยานแห่งชาติเขานันเจ้าของพื้นที่ ตลอดจนผู้นำชุมชนทุกฝ่ายเพื่อปกป้อง "ต้นประ" ที่มีอยู่มากมายให้เจริญเติบโตต่อไปและไม่ถูกตัดโค่นทำลาย ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการปลูกเพิ่มเติมในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งบริเวณที่ว่าง บนภูเขา และที่ราบตามบ้านเรือนของประชาชน

ภาพที่ 12 พิธีบวชป่าประ

ระยะที่ 2 การจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่าประ

การจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าประในพื้นที่ป่าประนบพิตำ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการประชุมร่วมระหว่างผู้นำชุมชนจากองค์กรปกครองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขานัน ตัวแทนชาวบ้านผู้ใช้ประโยชน์ รวม 30 คน ในประเด็นปัญหาการจัดการป่าประและทรัพยากรท้องถิ่นที่พบ คือ การที่ชาวบ้านในชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ทั้งการเก็บหาลูกประ

และผลผลิตอื่น ๆ ได้อย่างเสรี ทำให้มีผู้เข้ามาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศถูกทำลาย สาเหตุจากการที่คนเข้าไปเก็บหาผลผลิตจากป่าประจําจำนวนมาก นายพัฒนาพร รินทจักร นักวิชาการป่าไม้ อุทยานแห่งชาติเขานัน อธิบายว่า การเก็บลูกประจําจำนวนมากทำให้สัตว์ ป่าขาดแคลนแหล่งอาหารและแหล่งที่อยู่อาศัยและเกิดผลกระทบต่อขยายพันธุ์ของต้นประ เกิดปัญหาขยะ จากการเข้าไปเก็บลูกประและทิ้งขยะไว้ การอาศัยช่องทางที่เปิดโอกาสและอนุโลมในการเข้าป่าเก็บของป่า ลักลอบนำพืชและสัตว์ที่สวยงามหรือหายากออกจากพื้นที่เพื่อนำไปขาย โดยเฉพาะกล้วยไม้ป่า การบุกรุกพื้นที่ เพื่อปลูกพืชเกษตร ผัก ผลไม้ การใช้สารเคมีในการเกษตร ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในป่าและ ในอนาคตอาจทำให้ป่าประมีสภาพเสื่อมโทรมลงได้ ซึ่งคุณจรัส ดวงแป้น หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขานัน เสนอว่า การจัดทำกติกาให้กับชุมชนควรสอดคล้องกับข้อกำหนดคือ “แนวทางการกำหนดพื้นที่เก็บหาหรือใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเกิดใหม่ทดแทนได้ตาม ฤดูกาลในพื้นที่อุทยานแห่งชาติตามมาตรา 65 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562” มาตรา 65 วรรค 1 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ ป่าพันธุ์ บำรุงรักษา และ ควบคุมการใช้ประโยชน์ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ ให้กรม อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สํารวจข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับประเภทและชนิดของทรัพยากร ธรรมชาติที่ สามารถเกิดใหม่ทดแทนได้ในอุทยานแห่งชาติที่ได้ประกาศกำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาก่อนวันที่พระราชบัญญัติ นี้ใช้บังคับ ให้แล้วเสร็จภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันที่ พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ซึ่งรัฐส่งเสริมให้คนอยู่กับ ป่า การจัดทำกติกาชุมชนจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้านชุมชนและผู้เข้า มาใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบกับป่าประลดน้อยลง ขณะนี้ผู้เข้าร่วมประชุม ได้จัดทำกติกาชุมชนแล้ว นำเสนอกติกาฉบับสมบูรณ์ผ่านเวทีประชาคม เพื่อผลักดันให้สู่การนำไปปฏิบัติเป็น รูปธรรม

ภาพที่ 13 การจัดประชุมเพื่อจัดทำข้อตกลงการใช้ประโยชน์ของป่าประ

ข้อตกลงและกฎระเบียบป่าประนบพิต่า

จัดตั้งคณะกรรมการป่าประ โดยให้ชุดคณะกรรมการเข้ามาบริหารจัดการซึ่งมีข้อตกลงและกฎระเบียบป่า ประนบพิต่า ดังนี้

หมวด 1 การบริหารจัดการป่าประ

1) ให้คณะกรรมการป่าประทุกคนมีหน้าที่ในการตรวจตราลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าประ ช่วยกัน ดูแลรักษา ป่าหากพบการกระทำผิดให้ห้ามปรามผู้กระทำผิด ให้ดำเนินการตามกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

2) คณะกรรมการป่าประดำเนินการสืบทอดภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมของชุมชนประเพณีวันประแตก

3) บุคคลภายนอกตำบลกรุงชิง หากต้องการเข้าใช้ประโยชน์ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน
หมวด 2 ข้อห้ามการดำเนินการ

- 1) ห้ามผู้ใดบุกรุกแผ้วถางป่า การเผาป่า และการเผาถ่านในเขตป่าประ
- 2) ห้ามการตัดไม้
- 3) ห้ามการล่าสัตว์
- 4) ห้ามนำสัตว์เลี้ยงทุกชนิดเข้ามาเลี้ยงในป่าประ
- 5) ห้ามทิ้งขยะ ในป่าประหรือแหล่งน้ำในป่าประ
- 6) ห้ามนำภาชนะบรรจุอาหารที่ทำจากพลาสติก โฟม หรือวัสดุย่อยสลายยาก เข้ามาในป่าประ
- 7) ห้ามนำพรรณไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น กล้วยไม้ป่าออกจากป่าประ

บทลงโทษ

หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ตามข้อ 1-7 ให้คณะกรรมการป่าประและเจ้าหน้าที่ร่วมกันพิจารณา
บทลงโทษตามเห็นสมควร และ/หรือดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้

หมวด 3 ว่าด้วยการใช้ประโยชน์

การเก็บลูกประเพื่อบริโภคหรือขาย ให้เก็บได้ภายในระยะเวลา 45 วัน หลังลูกประเริ่มแตกเพื่อให้เหลือ
บางส่วนไว้เพื่อการเจริญเติบโต และไว้เป็นอาหารสัตว์ในป่าประ/กรรมการพิจารณา การดำเนินการอื่น ๆ ใน
พื้นที่ป่าประ หากจะดำเนินการอื่นใดให้ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการป่าประทุกกรณี

จากผลการวิจัยจึงสรุปได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ประโยชน์จาก
ป่าประอย่างกว้างขวาง และในชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากป่าประมาช้านานทั้งการนำมาประกอบอาหารและ
ประโยชน์ในวิถีต่าง ๆ การใช้ประโยชน์จากป่าประมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นหลายชั่วอายุคน ภูมิปัญญาท้องถิ่น
จากบรรพบุรุษในการใช้ประโยชน์จากป่าประมีทั้งในวิถีของการประกอบอาหาร วิถีของวัฒนธรรมความเชื่อ และ
วิถีของการอนุรักษ์ ประเด็นปัญหาในการจัดการป่าประและทรัพยากรท้องถิ่น คือ การที่ชาวบ้านในชุมชน และ
บุคคลภายนอกสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ทั้งการเก็บลูกประและผลผลิตอื่น ๆ ได้อย่างเสรี ก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงจัดทำข้อตกลงชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าประร่วมกัน
เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ป่าประนบพิตำอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนของประที่ชาวบ้านในชุมชนนำมาใช้ประโยชน์คือส่วนของเมล็ดซึ่งนำไปใช้
ประโยชน์ในการทำอาหาร ชาวบ้านในชุมชนนบพิตำจึงมีความรู้ความชำนาญในการเก็บลูกประและนำลูกประมา
ประกอบอาหารหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นการนำไปแกงส้ม การทำน้ำพริก การคั่ว การทอด การฉาบ อาหาร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละชนิดเริ่มคิดค้นขึ้นจากวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในแต่ละวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ
(MaicaurkaewLocal, S., 2017) ที่ว่าการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประกอบอาหารท้องถิ่น มีความสัมพันธ์
กับบริบทเชิงพื้นที่ซึ่งมีการสืบทอดกันมาช้านานจากรุ่นสู่รุ่น และมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย การสร้างภูมิ
ปัญญาเพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ธรรมชาติ การที่ลูกประในท้องถิ่นนบพิตำ
สามารถเก็บหาได้เพียงปีละครั้งในช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายนของทุกปี ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดภูมิปัญญา
ในการถนอมอาหารเพื่อให้มีลูกประกินได้ทั้งปีโดยการดองเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน สอดคล้องกับเรื่องเล่าของ
(Thammachart, S., 2007) ที่ว่า “เมื่อเห็นลูกประดองจะบอกให้แม่ซื้อเพราะมีรสชาติอร่อย...น้ำที่อยู่ในลูกประ
ดองมีรสเปรี้ยวเล็กน้อยและเมื่อกินเนื้อตามก็จะยิ่งเพิ่มความอร่อยมากยิ่งขึ้น” ลูกประเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยเห็นใน
จังหวัดอื่น ๆ ต่างจากในจังหวัดนครศรีธรรมราชจะมีลูกประวางขายทั้งในตลาดสดและและข้างทางบางแห่ง
ประจึงเป็นผลิตผลจากพืชที่เป็นวัฒนธรรมด้านอาหารของชาวอำเภอนบพิตำและชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช

อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป การคมนาคมต่าง ๆ สะดวกขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตามยุคสมัย ลูกประซึ่งมีรสชาติคล้ายถั่วอัลมอนต์และเป็นอาหารใต้ที่มีความเป็นเฉพาะของท้องถิ่น ลูกประจะเป็นอีกผลิตผลหนึ่งที่สามารถเพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างหลากหลายได้

ในวิถีของภูมิปัญญาไทยด้านการแต่งกาย (เครื่องนุ่งห่ม) ไบประสามารถนำมาทำสีย้อมผ้าได้โดยให้สีเป็นสีน้ำตาลอ่อน สีน้ำตาลเข้ม สีชมพูอมแดง และสีอิฐ แตกต่างไปตามระยะเวลาในการต้มและชนิดของผ้าที่ใช้ ทำให้ต้องรู้ความรู้และภูมิปัญญาที่ทำให้เกิดสีย้อมผ้าและสามารถนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดย้อมจากไบประ ซึ่งต่อไปอาจจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาวบ้านในชุมชนนบพิตา และจากการจัดกิจกรรมการทำสีย้อมผ้าจากไบประสดในวันพระแตก ทำให้ชาวบ้านในชุมชนสนใจอยากเรียนรู้และมีแนวคิดในการที่จะต่อยอดทำผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดย้อมจากไบประซึ่งจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และความผูกพันระหว่างธรรมชาติของป่าประนบพิตากับวิถีชีวิตของคนในชุมชนนบพิตา

ในวิถีของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเกี่ยวกับความคิดและความเชื่อ สังคมไทยยังคงมีความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณภูตผีปีศาจเจ้าที่หรือเทวาอารักษ์ แม้ว่าในสังคมยุคใหม่จะเชื่อในเรื่องวิทยาศาสตร์มากขึ้นแต่ความเชื่อเก่า ๆ ก็ยังมีอิทธิพลอยู่ การฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับความคิดและความเชื่อในพิธีการเปิดป่าประพิธีกรรมนี้ชี้ให้เห็นถึงคุณธรรม จริยธรรมในด้านความเคารพต่อผู้ที่มีบุญคุณที่ทำให้ได้มีลูกประกิน แม้จะไม่เห็นตัวตน เพื่อบวงสรวงเจ้าที่หรือเทวาอารักษ์ที่ดูแลป่าประและขับไล่สัตว์ร้าย และเป็นการขับไล่ภูตผีปีศาจรวมทั้งป้องกันไม่ให้ผู้คนหลงป่าทำแล้วทำให้เกิดความสูญเสียและมันใจ

ในวิถีของการอนุรักษ์ พื้นที่ป่าประนบพิตา อำเภอนบพิตา จังหวัดนครศรีธรรมราช ป่าประเป็นระบบนิเวศที่สำคัญหลายประการ โดยการทำหน้าที่เป็นป่าต้นน้ำ เพราะต้นประถือเป็นพืชเสถียร (climax species) ที่จะขึ้นในป่าที่สมบูรณ์ สามารถขึ้นได้ไต่ร่มเงาของไม้อื่น ๆ ต้นที่โตเต็มที่มีความสูงมากถึง 40 เมตร แผ่กิ่งก้านในแนวนอนค่อนข้างทำมุมกว้างกับลำต้น ทรงพุ่มใหญ่ ดังนั้นจึงมีบทบาทในการช่วยชะลอและซับน้ำฝนในพื้นที่ต้นน้ำได้อย่างดี ป่าประเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ลูกประเป็นแหล่งอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตแก่สัตว์นานาชนิด เช่น หมูป่า กระรอก กระแต หมูเม่นธรรมดา เม่นหางพวง เก้ง เป็นต้น ทำให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ การถ่ายทอดพลังงานและหมุนเวียนแร่ธาตุในระบบนิเวศให้สมบูรณ์มากขึ้น Santhinan ,N, 2009) ป่าประนบพิตาเป็นป่าประต้นน้ำ ดังนั้นการที่ชาวบ้านชุมชนจัดให้มีการบวชป่า ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาศีลไม่ตัดไม้ทำลายป่า โดยมีพระสงฆ์ให้ศีลให้พร ชาวบ้านนำผ้าสีเหลืองผูกไว้ตามต้นไม้ต่าง ๆ เป็นสิ่งบ่งบอกว่าบริเวณเหล่านี้จะมีการดูแลไม่มีการตัดต้นไม้ ซึ่งเป็นความตั้งใจที่จะอนุรักษ์และพลิกฟื้นผืนป่าประ โดยใช้ "พลังความศรัทธา" ภายใต้ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่า ถือเป็นกุศโลบายในการต่ออายุป่าประและต้นไม้อื่น ๆ ภายในอุทยานอีกทางหนึ่ง เพราะเชื่อว่าหากนำจิ๋วมาห่มและทำพิธีบวชป่าแล้ว ชาวบ้านจะไม่กล้าตัดหรือทำลายต้นไม้ในอุทยาน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการดูแลรักษาผืนป่าส่งต่อไปยังลูกหลานในอนาคต

นอกจากนี้ป่าประในช่วงที่ต้นประทิ้งใบและแตกยอดใหม่สีแดงจะทำให้ป่าประมีสีสันสวยงาม ป่าประจะมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม โดยชาวบ้านในตำบลกรุงชิงถือว่าป่าประนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และจากการสำรวจที่พบว่าในพื้นที่ป่าประนบพิตา มีธรรมชาติสวยงาม มีถ้ำหินงอกหินย้อย น้ำตก สัตว์ป่า เช่นหมูป่า ค้างคาว กล้วยไม้ป่า ฯลฯ ซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนและชนรุ่นหลังต่อไป

อย่างไรก็ตามการที่ชาวบ้านในชุมชนนบพิตาสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ทั้งการเก็บหาลูกประและผลผลิตอื่น ๆ และการเข้าไปท่องเที่ยวในป่าประได้อย่างเสรีเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศถูกทำลายและการเกิดปัญหาขยะจากการเข้าไปเก็บลูกประและการเข้าชมประเปลี่ยนสีแล้วทิ้งขยะไว้ การอาศัยช่องทางที่เปิดโอกาสและอนุโลมในการเข้าป่า เก็บของป่าเข้าชมป่าประ

แล้วลักลอบนำพืชและสัตว์ที่สวยงามหรือหายากออกจากพื้นที่เพื่อนำไปขาย โดยเฉพาะกล้วยไม้ป่า การบุกรุกพื้นที่เพื่อปลูกพืชเกษตร ผัก ผลไม้ การใช้สารเคมีในการเกษตร ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในป่าและในอนาคตอาจทำให้ป่าประมามีสภาพเสื่อมโทรมลงได้ ชาวบ้านชุมชนนบพิตาซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่จึงร่วมกันจัดทำข้อตกลงและกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าประม่นบพิตา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาถิ่นของพื้นที่ป่าประม่นบพิตาในวิถีของการใช้ประโยชน์ วิถีของวัฒนธรรมและวิถีของการอนุรักษ์ ในพื้นที่ป่าประม่นบพิตา อำเภอนบพิตา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนตำบลกรุงชิงใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นคือลูกประ ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในด้านอาหาร ซึ่งนอกเหนือจากการมีเมนูพื้นบ้านคือ แกงส้มลูกประ น้ำพริกลูกประ การคั่ว ฉาบ ดอง แล้วควรได้ทดลองทำเมนูอื่น ๆ ทั้งอาหารหวานอาหารคาว เช่น ไอศกรีมลูกประ เค้กลูกประ นมลูกประ เมี่ยงลูกประ ฯลฯ โดยสามารถรวมกลุ่มจัดทำเป็นสินค้า OTOP ของชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มแม่บ้าน

2. เนื่องจากใบประสดสามารถนำมาทำสีย้อมผ้าได้โดยให้สีเป็นสีน้ำตาลอ่อน สีน้ำตาลเข้ม สีชมพูอมแดง และสีอิฐ แตกต่างไปตามระยะเวลาในการต้มและชนิดของผ้าที่ใช้ และชาวบ้านสนใจเรียนรู้และมีแนวคิดในการต่อยอดที่จะทำผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดย้อมจากใบประ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนตำบลกรุงชิงใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นคือใบประ หรืออาจจะเป็นพืชชนิดอื่นที่ให้สีธรรมชาติ ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในด้านเครื่องแต่งกาย ซึ่งสามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น ของเล่นสำหรับเด็ก ตุ๊กตารูปสัตว์ต่าง ๆ ของใช้ในบ้าน เช่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน ของใส่ข้อ้อม สวม ของใส่ตะเกียบ ที่รองแก้วน้ำ กล่องใส่กระดาษทิชชู ผ้าคลุมเตียง ปลอกหมอน ดอกไม้ประดิษฐ์ แจกัน เครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อยืด ชุดทำงาน เสื้อสูท กระโปรง กางเกง เป็นต้น

3. พิธีกรรมการเปิดป่าประ ในวันพระตกเป็นเรื่องของความเชื่อและจิตวิญญาณที่ทำแล้วทำให้เกิดความสบายใจและมั่นใจ พิธีกรรมนี้ชี้ให้เห็นถึงคุณธรรม จริยธรรมในด้านความเคารพ คือต่อผู้ที่มีบุญคุณที่ทำให้ได้มีลูกประกิน แม้จะไม่เห็นตัวตน เพื่อบวงสรวงเจ้าที่หรือเทวารักษ์ที่ดูแลป่าประและขับไล่สัตว์ร้าย และเป็นการขับไล่ภูตผีปีศาจรวมทั้งป้องกันไม่ให้ผู้คนหลงป่า โดยมีต้นประขวัญ คือต้นประในพิธีกรรม 1 ต้น เป็นตัวแทนแห่งความเป็นสิริมงคล จึงควรอนุรักษ์ให้มีพิธีกรรมนี้ไว้เป็นงานเอกลักษณ์ประจำปีของอำเภอนบพิตา จะทำให้เรื่องราวของป่าประนบพิตาที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

4. เนื่องจากป่าประนบพิตายังคงมีความอุดมสมบูรณ์และมีทรัพยากรต่าง ๆ ให้เรียนรู้ มากมาย มีถ้ำน้ำตก มีสัตว์ป่า เช่น หมูป่า กระรอก กระแต หมูเม่นธรรมดา เม่นหางพวง เก้ง ฯลฯ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ควรร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติเขานันสำรวจและศึกษาเส้นทางธรรมชาติ จัดทำสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ฐานการเรียนรู้ในเส้นทางธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอนบพิตา

5. ป่าประม่นบพิตาในช่วงที่ต้นประทั้งใบและแตกยอดใหม่สีแดงจะทำให้ป่าประม่นบพิตาสวยงาม ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ควรร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติเขานันส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ซึ่งอาจจัดเป็นกิจกรรมเดินวิ่งชมป่าประ

6. เพื่อการอนุรักษ์ป่าประนบพิตาให้คงอยู่เป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ของตำบลกรุงชิงตลอดไป ดังนั้นเมื่อมีการจัดทำข้อตกลงและกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าประนบพิตาแล้ว ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนควรมีการรณรงค์และนำสู่การปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดการทรัพยากรและพัฒนานวัตกรรมการผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านอาหารเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของตำบลกรุงชิง อำเภอнопิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ควรมีการศึกษาการใช้สีย้อมธรรมชาติจากสิ่งเหลือทิ้งในการผลิตผลิตภัณฑ์จากประในการทำผ้ามัดย้อมตามอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตำบลกรุงชิง อำเภอнопิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ควรมีการศึกษาและจัดทำเส้นทางธรรมชาติ จัดทำศูนย์การเรียนรู้และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจหรือสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ตามสัญญาทุนเลขที่ สกว.02/2562 ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจารี แก้วคง ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรศักดิ์ แก้วอ่อน และคณะผู้ประสานงานชุดโครงการจาก สกสว. ที่ให้โอกาสและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมรภัช รอดเจริญ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านในโครงการวิจัย ภูมิปัญญาวิเวศวิถีป่าประนบพิตำ อำเภอнопิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ขอขอบคุณ คุณพัฒนพร รินทจักร์ และคุณประกอบ ศรีมุข เจ้าหน้าที่ยุทยานแห่งชาติเขานันซึ่งช่วยเหลือและประสานงานในการลงพื้นที่ศึกษาทุกครั้ง และขอขอบคุณ คุณตาสวัสดิ์ เพชรนิล ปราชญ์ชาวบ้านในการทำพิธีเปิดป่าประ ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 8 หมู่ที่ 9 และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน

Reference

- Department of Academic Affairs Ministry of Education. (1996). *Local and curriculum development*. Bangkok: The Teachers Council of Ladprao Printing House. (In Thai)
- MaicaurkaewLocal, S. (2017). Food Culture and Its Connection with Area of Suratthani Province. *SAPS Area Based Development Research Journal*, 9(4), 274-296. (In Thai)
- Program to support cooperation in Thailand, the Asia Pacific Community Forestry Training Center. (2008). *Preliminary studies on the status of socio-economic status and the relationship of communities with local biological resources for development. Biodiversity Management Strategy*. Bangkok: Project to develop knowledge and study policy on bio-resource management in Thailand. (In Thai)
- Project to develop knowledge and study of biological resource management policy in Thailand. (2007). *Preliminary research study report Economic value and forest value as a result of community lifestyle in Khao Nan landscape, Nakhon Si Thammarat Province*. Bangkok: Kasetsart University, Faculty of Economics, Work plan to support cooperation in Thailand, Community Forestry Training Center for Asia Pacific (RECOFTC). (In Thai)
- _____. (2007). *The workshop minutes Situation and value of the Pra forest*. To cooperate in the conservation of the largest grove of Thailand. November 11, 2007. (In Thai)
- Santhinan, N. (2009). *Value creation, utilization, and a willingness to pay dues: Case study of forest Subdistrict Noppitam Nakhon Si Thammarat Province*. (Master's thesis). Kasetsart University, Graduate school. (In Thai)

- Suwanrit, W. (2006). *Thai way of life* (3rd ed). Bangkok: Odeon Store. (In Thai)
- Thai Encyclopedia for Youth By His Majesty the King, Volume 19. (1997). *Folk wisdom*. Retrieved 2019, October 25, From <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=19&page=main>. (In Thai)
- Thammachart, S. (2007). "The story of Pra forest " In the workshop minutes Situation and value of the Pra forest. To cooperate in the conservation of the largest grove of Thailand, November 11, 2007. (In Thai)
- Thaphacharoen, N. (2015). *Factors for the Success of Community Forest Management at Ban Chong Khaek, Tha Sao Subdistrict Saiyok District, Kanchanaburi Province*. (Master of Arts Thesis). Silpakorn University, Graduate school, Field of study Public and private management. (In Thai)

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จutipพร อัสวาโสวรรณ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : assawasowan@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรุงใจ มนต์เลี้ยง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : jarungjai.mon@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามาศ ศุภพันธ์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : weedbeauty@yahoo.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิมล รอดเจริญ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : Sawimon25@hotmail.com

อาจารย์รัชชัย คงนุ่น

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชคณะวิจัย
ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : Thawatchai_kongnoom@hotmail.com

อาจารย์สุชาดา จิตกล้า

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

E-mail : auchitkla4@gmail.com

นางพิมพ์ลภัส จิตต์ธรรม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

E-mail : pimlapas.j@hotmail.com

นายพงษ์ธร บรรณโศภิชฐ์

สำนักงานป่าไม้จังหวัดนครศรีธรรมราช

ถนนพระเงิน ต.คลัง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

E-mail : pongtorn_b@hotmail.com

นางสาวสุดารัตน์ แก้วกับทอง

อุทยานแห่งชาติเขานัน

หมู่ 8 ตำบลตลิ่งชัน อ.ท่าศาลา

จังหวัดนครศรีธรรมราช

E-mail : annkkt04@gmail.com